Συλλογή της Νομολογίας

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΓΕΝΙΚΗΣ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ
JULIANE KOKOTT
της 13ης Φεβρουαρίου 2020[1]

Υπόθεση C-88/19

Asociația «Alianța pentru combaterea abuzurilor»
κατά
TM,
UN,
Asociația DMPA

[αίτηση του Judecătoria Zărnești (πταισματοδικείου του Zărnești, Ρουμανία)
για την έκδοση προδικαστικής αποφάσεως]

«Προδικαστική παραπομπή – Οδηγία 92/43/ΕΟΚ – Διατήρηση των φυσικών οικοτόπων καθώς και της άγριας πανίδας και χλωρίδας – Καθεστώς αυστηρής προστασίας των ζωικών ειδών που αναφέρονται στο παράρτημα IV, στοιχείο α′ – Περιοχή φυσικής κατανομής – Σύλληψη δειγμάτων των ειδών αυτών λαμβανομένων στη φύση – Λύκος (Canis lupus) – Δείγματα που εγκαταλείπουν τους φυσικούς οικοτόπους τους – Παρεκκλίσεις – Δημόσια ασφάλεια – Κυρώσεις»

I. Εισαγωγή

1. Η οδηγία για τους οικοτόπους[2] απαιτεί τη θέσπιση καθεστώτος αυστηρής προστασίας για είδη που μνημονεύονται στο παράρτημά της IV, στοιχείο α′, όπως είναι ο λύκος (Canis lupus). Πρέπει όμως το εν λόγω καθεστώς προστασίας να εφαρμόζεται ακόμη και στην περίπτωση που λύκος παίζει με σκύλους μέσα σε μια κοινότητα; Αυτό είναι το ερώτημα που υποβάλλεται στο Δικαστήριο στην υπό κρίση υπόθεση.

2. Ακόμη και υπό τη συγκεκριμένη μορφή του, το εν λόγω ερώτημα μπορεί να έχει μεγαλύτερη πρακτική σημασία από όσο μπορεί να υποθέσει κανείς[3]. Πρωτίστως όμως, είναι κρίσιμο ως προς το αν η ευρυτάτου περιεχομένου προστασία των ειδών που προβλέπει η οδηγία για τους οικοτόπους ισχύει, κατά κύριο λόγο, για τις φυσικές και τις ημιφυσικές περιοχές, ήτοι ιδίως για δραστηριότητες όπως είναι η γεωργία και η δασοκομία, καθώς και η θήρα, ή πρέπει να λαμβάνεται υπόψη αδιακρίτως στο πλαίσιο όλων των ανθρώπινων δραστηριοτήτων, όπως επί παραδείγματι στο πλαίσιο της εκμετάλλευσης οδών.

1 Γλώσσα του πρωτοτύπου: η γερμανική.

2 Οδηγία 92/43/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 21ης Μαΐου 1992, για τη διατήρηση των φυσικών οικοτόπων καθώς και της άγριας πανίδας και χλωρίδας (ΕΕ 1992, L 206, σ. 7), όπως τροποποιήθηκε με την οδηγία 2013/17/ΕΕ του Συμβουλίου, της 13ης Μαΐου 2013 (ΕΕ 2013, L 158, σ. 193).

3 Όσον αφορά μια παρόμοια περίπτωση, βλ. Nick Jans, *A Wolf Called Romeo*, Mariner Books (2015), και Simon Worrall, «How a Wolf Named Romeo Won Hearts in an Alaska Suburb», *National Geographic* της 22ας Μαρτίου 2015.

II. Το νομικό πλαίσιο

Α. Το διεθνές δίκαιο

1. Η Σύμβαση περί της διατηρήσεως των αποδημητικών ειδών που ανήκουν στην άγρια πανίδα

3. Το άρθρο 1, παράγραφος 1, της Σύμβασης περί της διατηρήσεως των αποδημητικών ειδών που ανήκουν στην άγρια πανίδα[4] ορίζει τις έννοιες «περιοχή κατανομής» και «σύλληψη» ως εξής:

«Για την εφαρμογή της παρούσης συμβάσεως: […]

[…]

στ) ως "περιοχή κατανομής" νοείται το σύνολο των χερσαίων ή υδατίνων επιφανειών όπου ένα αποδημητικό είδος κατοικεί, διαμένει προσωρινά, διασχίζει ή των οποίων υπερίπταται, κατά τη συνήθη πορεία αποδημίας του· […]

θ) ως "σύλληψη" νοείται η αρπαγή, θήρα, αλιεία, σύλληψη, παρενόχληση, [η] εκ προθέσεως [θανάτωση], ή η απόπειρα οποιασδήποτε των προαναφερομένων ενεργειών·

[…]».

2. Η Σύμβαση της Βέρνης

4. Το άρθρο 6 της Σύμβασης της Βέρνης[5] περιέχει επίσης διατάξεις για την προστασία των ειδών:

«Έκαστο συμβαλλόμενο μέρος λαμβάνει τα πρόσφορα και απαιτούμενα νομοθετικά και διοικητικά μέτρα, προκειμένου να διασφαλίσει την ειδική προστασία των ειδών της άγριας πανίδας που απαριθμούνται στο παράρτημα ΙΙ. Σε σχέση με τα είδη αυτά απαγορεύεται μεταξύ άλλων:

α) οποιαδήποτε μορφή εκ προθέσεως σύλληψης, περιορισμού ή εκ προθέσεως θανάτωσης·

[…]».

5. Ο λύκος (Canis lupus) μνημονεύεται στο παράρτημα ΙΙ της Σύμβασης της Βέρνης, ως αυστηρά προστατευόμενο ζωικό είδος.

4 Απόφαση 82/461/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 24ης Ιουνίου 1982, για τη σύναψη σύμβασης περί της διατήρησης των αποδημητικών ειδών που ανήκουν στην άγρια πανίδα (ΕΕ 1982, L 210, σ. 10).

5 Σύμβαση περί της διατηρήσεως της αγρίας ζωής και του φυσικού περιβάλλοντος της Ευρώπης, η οποία συνήφθη στις 19 Σεπτεμβρίου 1979 στη Βέρνη (ΕΕ 1982, L 38, σ. 3), κυρωθείσα εξ ονόματος της Κοινότητας με την απόφαση 82/72/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 3ης Δεκεμβρίου 1981 (ΕΕ 1982, L 38, σ. 1).

Β. Το δίκαιο της Ένωσης

1. Η οδηγία για τους οικοτόπους

6. Η πρώτη περίοδος της δέκατης πέμπτης αιτιολογικής σκέψης της οδηγίας για τους οικοτόπους αφορά την προστασία των ειδών και έχει ως εξής:

«[Εκτιμώντας:] ότι, ως συμπλήρωμα της [οδηγίας για την προστασία των πτηνών[6]], είναι σκόπιμο να προβλεφθεί ένα γενικό σύστημα προστασίας για ορισμένα είδη χλωρίδας και πανίδας·».

7. Το άρθρο 1, στοιχεία β′, στ′ και θ′, της οδηγίας για τους οικοτόπους ορίζει διάφορες έννοιες ως εξής:

«[…]

β) "φυσικοί οικότοποι": οι χερσαίες περιοχές ή υγρότοποι που διακρίνονται χάριν στα βιολογικά και μη βιολογικά γεωγραφικά χαρακτηριστικά τους, είτε είναι εξ ολοκλήρου φυσικές είτε ημιφυσικές·

[…]

στ) "οικότοπος ενός είδους": περιβάλλον οριζόμενο από βιολογικούς και μη βιολογικούς χαρακτηριστικούς παράγοντες, στο οποίο ζει το είδος σε ένα από τα στάδια του βιολογικού του κύκλου·

[…]

θ) "κατάσταση διατήρησης ενός είδους": το αποτέλεσμα του συνόλου των παραγόντων που, επιδρώντας στο οικείο είδος, είναι δυνατόν, να αλλοιώσουν μακροπρόθεσμα την κατανομή και το μέγεθος των πληθυσμών του στο αναφερόμενο στο άρθρο 2 έδαφος.

Η "κατάσταση της διατήρησης" κρίνεται ως "ικανοποιητική" όταν:

– τα δεδομένα τα σχετικά με την πορεία των πληθυσμών του οικείου είδους δείχνουν ότι το είδος αυτό εξακολουθεί και μπορεί να εξακολουθεί μακροπρόθεσμα να αποτελεί ένα ζωτικό στοιχείο των φυσικών οικοτόπων στους οποίους ανήκει και

– η περιοχή της φυσικής κατανομής του είδους αυτού δεν φθίνει ούτε υπάρχει κίνδυνος να μειωθεί κατά το προβλεπτό μέλλον και

– υπάρχει και θα συνεχίσει πιθανόν να υπάρχει ένας οικότοπος σε επαρκή έκταση ώστε οι πληθυσμοί του να διατηρηθούν μακροπρόθεσμα·

[…]».

6 Κατά τον κρίσιμο για την υπόθεση της κύριας δίκης χρόνο ήταν σε ισχύ η οδηγία 2009/147/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 30ής Νοεμβρίου 2009, περί της διατηρήσεως των αγρίων πτηνών (ΕΕ 2010, L 20, σ. 7), όπως τροποποιήθηκε με την οδηγία 2013/17/ΕΕ του Συμβουλίου, της 13ης Μαΐου 2013 (ΕΕ 2013, L 158, σ. 193).

8. Το άρθρο 2, παράγραφος 1, της οδηγίας για τους οικοτόπους περιγράφει τον επιδιωκόμενο από την οδηγία σκοπό ως εξής:

«Η παρούσα οδηγία σκοπό έχει να συμβάλει στην προστασία της βιολογικής ποικιλομορφίας, μέσω της διατήρησης των φυσικών οικοτόπων, καθώς και της άγριας χλωρίδας και πανίδας στο ευρωπαϊκό έδαφος των κρατών μελών όπου εφαρμόζεται η συνθήκη.»

9. Το άρθρο 4, παράγραφος 1, της οδηγίας για τους οικοτόπους ρυθμίζει τον τρόπο με τον οποίο τα κράτη μέλη επιλέγουν τους τόπους που προτείνουν για υπαγωγή σε καθεστώς προστασίας:

«Κάθε κράτος μέλος, βασιζόμενο στα κριτήρια που ορίζονται στο παράρτημα ΙΙΙ (στάδιο 1) και στις σχετικές επιστημονικές πληροφορίες, προτείνει έναν κατάλογο τόπων, όπου υποδεικνύεται ποιοι τύποι φυσικών οικοτόπων από τους αναφερόμενους στο παράρτημα Ι και ποια τοπικά είδη από τα απαριθμούμενα στο παράρτημα ΙΙ, απαντώνται στους εν λόγω τόπους. Για τα ζωικά είδη που καταλαμβάνουν εκτεταμένες εκτάσεις, οι εν λόγω τόποι συμπίπτουν με τους τόπους, τους περιλαμβανομένους στην περιοχή της φυσικής κατανομής αυτών των ειδών, οι οποίοι παρουσιάζουν τα ουσιώδη φυσικά ή βιολογικά στοιχεία για τη ζωή ή την αναπαραγωγή τους. […]»

10. Το άρθρο 12 της οδηγίας για τους οικοτόπους περιέχει τις θεμελιώδεις υποχρεώσεις προστασίας των ειδών:

«1. Τα κράτη μέλη λαμβάνουν τα αναγκαία μέτρα ώστε να θεσπισθεί ένα καθεστώς αυστηρής προστασίας των ζωικών ειδών που αναφέρονται στο σημείο α) του παραρτήματος IV, στην περιοχή φυσικής κατανομής τους, που να απαγορεύει:

α) κάθε μορφή σύλληψης ή θανάτωσης, εκ προθέσεως, δειγμάτων αυτών των ειδών λαμβανομένων στη φύση·

β) να παρενοχλούνται εκ προθέσεως τα εν λόγω είδη, ιδίως κατά την περίοδο αναπαραγωγής, την περίοδο κατά την οποία τα νεογνά εξαρτώνται από τη μητέρα, τη χειμερία νάρκη και τη μετανάστευση·

γ) την εκ προθέσεως καταστροφή ή τη συλλογή των αυγών στο φυσικό περιβάλλον·

δ) τη βλάβη ή καταστροφή των τόπων αναπαραγωγής ή των τόπων ανάπαυσης.

2. Τα κράτη μέλη απαγορεύουν την κατοχή, τη μεταφορά, την πώληση, ή την ανταλλαγή και την προσφορά προς πώληση ή ανταλλαγή των δειγμάτων των ειδών που έχουν συλληφθεί στο φυσικό περιβάλλον, εκτός εκείνων που συλλέγησαν νομίμως πριν από τη θέση σε εφαρμογή της παρούσας οδηγίας.

[…]»

11. Το άρθρο 16, παράγραφος 1, της οδηγίας για τους οικοτόπους προβλέπει παρεκκλίσεις από το άρθρο 12:

«Τα κράτη μέλη, υπό τον όρο ότι δεν υπάρχει άλλη αποτελεσματική λύση και ότι η παρέκκλιση δεν παραβλάπτει τη διατήρηση, σε ικανοποιητική κατάσταση διατήρησης, των πληθυσμών των συγκεκριμένων ειδών στην περιοχή της φυσικής του[ς] κατανομής, μπορούν να παρεκκλίνουν από τις διατάξεις των άρθρων 12, 13, 14 και 15 στοιχεία α) και β):

α) για να προστατεύσουν την άγρια πανίδα και χλωρίδα και να διατηρήσουν τους φυσικούς οικοτόπους·

β) για να προλάβουν σοβαρές ζημίες, ιδίως των καλλιεργειών, της κτηνοτροφίας, των δασών, των πληθυσμών ιχθύων και των υδάτων και ιδιοκτησιών άλλης μορφής·

γ) για λόγους δημόσιας υγείας και ασφαλείας ή για άλλους επιτακτικούς λόγους προέχοντος δημοσίου συμφέροντος, συμπεριλαμβανομένων τυχόν λόγων κοινωνικού ή οικονομικού χαρακτήρα και ευεργετικών συνεπειών πρωταρχικής σημασίας για το περιβάλλον·

δ) για εκπαιδευτικούς και ερευνητικούς λόγους, για λόγους αποκατάστασης πληθυσμών και επανεισαγωγής των εν λόγω ειδών και για επιχειρήσεις αναπαραγωγής που απαιτούνται για τους σκοπούς αυτούς, συμπεριλαμβανομένης της τεχνητής αναπαραγωγής των φυτών·

ε) για να επιτρέψουν, υπό όρους αυστηρά ελεγχόμενους, την επιλεκτική και ποσοτικά περιορισμένη σύλληψη ή κράτηση περιορισμένου αριθμού, προσδιορισμένου από τις αρμόδιες εθνικές αρχές, μερικών δειγμάτων των ειδών που αναφέρει το παράρτημα IV.»

12. Το παράρτημα IV, στοιχείο α′, της οδηγίας για τους οικοτόπους μνημονεύει, μεταξύ άλλων, τον λύκο:

«Canis lupus (εκτός των ελληνικών πληθυσμών βορείως του 39ου παραλλήλου· των εσθονικών πληθυσμών, των ισπανικών πληθυσμών βορείως του Duero· των βουλγαρικών, των λετονικών, των λιθουανικών, των πολωνικών, των σλοβακικών πληθυσμών και των φινλανδικών πληθυσμών μέσα στην περιοχή διαχείρισης ταράνδων σύμφωνα με το άρθρο 2 του σχετικού φινλανδικού νόμου αριθ. 848/90 της 14ης Σεπτεμβρίου 1990).»

2. Η οδηγία για την προστασία των πτηνών

13. Το άρθρο 5 της οδηγίας για την προστασία των πτηνών περιέχει το γενικό καθεστώς προστασίας για τα πτηνά:

«Με την επιφύλαξη των άρθρων 7 και 9, τα κράτη μέλη υιοθετούν τα αναγκαία μέτρα για να εγκαθιδρύσουν ένα γενικό καθεστώς προστασίας όλων των ειδών πτηνών που αναφέρονται στο άρθρο 1 και περιλαμβάνουν ειδικότερα την απαγόρευση:

α) τ[ης] εκ προθέσεως [θανατώσεως] ή συλλήψεως πτηνών με οιονδήποτε τρόπο·

β) της εκ προθέσεως καταστροφής ή βλάβης των φωλιών και των αυγών και της αφαιρέσεως των φωλιών·

γ) της συλλογής των αυγών στη φύση και της κατοχής τους, έστω και κενών·

δ) της σκόπιμης ενόχλησης των πτηνών, ιδιαίτερα κατά την περίοδο αναπαραγωγής και εξαρτήσεως, όταν αυτή έχει σημαντικές συνέπειες σε σχέση με τους αντικειμενικούς σκοπούς της παρούσας οδηγίας·

ε) της κατοχής των ειδών πτηνών, των οποίων απαγορεύεται η θήρα και η σύλληψη.»

Γ. Το εθνικό δίκαιο

14. Το άρθρο 4, σημείο 14, του Ordonanța de urgență nr. 57/2007 privind regimul ariilor naturale protejate, conservarea habitatelor naturale, a florei și faunei sălbatice (επείγοντος κυβερνητικού διατάγματος 57/2007 για τη ρύθμιση των φυσικών ζωνών διατήρησης, καθώς και για τη διατήρηση των φυσικών οικοτόπων και της άγριας πανίδας και χλωρίδας, στο εξής: επείγον διάταγμα 57/2007), ορίζει την έννοια «φυσικός οικότοπος» ως εξής:

«το σύνολο των φυσικών, υδρόβιων και χερσαίων, φυσικογεωγραφικών, βιολογικών και βιογενετικών στοιχείων, δομών και διεργασιών, που διαφυλάσσουν τη ζωή και δημιουργούν τους αναγκαίους πόρους της.»

15. Με το άρθρο 33, παράγραφος 1, του επείγοντος διατάγματος 57/2007 μεταφέρθηκε στην εσωτερική έννομη τάξη το άρθρο 12, παράγραφος 1, της οδηγίας για τους οικοτόπους ως εξής:

«Όσον αφορά τα άγρια είδη χερσαίων και υδρόβιων φυτών και ζώων, καθώς και φυτών και ζώων του υπεδάφους, τα οποία μνημονεύονται στα παραρτήματα 4Α και 4Β, με εξαίρεση τα είδη πτηνών που ζουν εντός ή εκτός των φυσικών ζωνών διατήρησης, απαγορεύεται:

a) κάθε μορφή συλλογής, σύλληψης, θανάτωσης, καταστροφής ή τραυματισμού δειγμάτων τα οποία ευρίσκονται στον φυσικό οικότοπό τους, σε οποιοδήποτε στάδιο του κύκλου ζωής τους·

b) η εκ προθέσεως παρενόχληση κατά την περίοδο αναπαραγωγής, ανάπτυξης, χειμερίας νάρκης και μετανάστευσης·

c) η εκ προθέσεως βλάβη, καταστροφή ή/και συλλογή φωλιών ή/και αυγών στο φυσικό περιβάλλον·

d) η βλάβη ή η καταστροφή των τόπων αναπαραγωγής ή των τόπων ανάπαυσης·

e) η συλλογή των ανθέων και των καρπών, καθώς και η συλλογή, η κοπή, η εκρίζωση ή η εκ προθέσεως καταστροφή των εν λόγω φυτών στον φυσικό οικότοπό τους, σε οποιοδήποτε στάδιο του βιολογικού κύκλου τους·

f) η κατοχή, η μεταφορά, η πώληση ή η ανταλλαγή για οποιονδήποτε σκοπό, καθώς και η προσφορά προς ανταλλαγή ή προς πώληση των λαμβανόμενων από τον φυσικό οικότοπό τους δειγμάτων, σε οποιοδήποτε στάδιο του βιολογικού κύκλου τους.»

16. Το άρθρο 38 του επείγοντος διατάγματος 57/2007 ρυθμίζει τις παρεκκλίσεις από τις απαγορεύσεις του άρθρου 33, παράγραφος 1. Κατά το άρθρο 38, παράγραφος 2, οι παρεκκλίσεις αυτές θεσπίζονται με απόφαση του διευθυντή της κεντρικής δημόσιας αρχής για την προστασία του περιβάλλοντος και των δασών, κατόπιν γνωμοδότησης της Academia Română (Ρουμανικής Ακαδημίας).

17. Κατά το άρθρο 52, στοιχείο d, του επείγοντος διατάγματος 57/2007, η παράβαση της διάταξης του άρθρου 33, παράγραφος 1, συνιστά ποινικό αδίκημα, το οποίο τιμωρείται με στερητική της ελευθερίας ποινή τριών μηνών μέχρις ενός έτους ή με χρηματική ποινή.

III. Τα πραγματικά περιστατικά και η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως

18. Η ρουμανική κοινότητα Șimon, του Δήμου Bran, της Περιφέρειας Brașov, βρίσκεται σε απόσταση περίπου ενός χιλιομέτρου ανατολικά των ορίων της περιοχής «Bucegi», την οποία η Επιτροπή έχει περιλάβει, κατόπιν πρότασης της Ρουμανίας, στον κατάλογο των τόπων κοινοτικής σημασίας υπό τον κωδικό ROSCI0013[7]. Ένας περαιτέρω τέτοιος τόπος, το «Munții Făgăraș», υπό τον κωδικό ROSCI0122, βρίσκεται σε απόσταση περίπου οκτώ χιλιομέτρων δυτικά της κοινότητας[8]. Στα τυποποιημένα έντυπα δελτία δεδομένων[9] καταγράφεται η παρουσία λύκων σε αμφότερους τους τόπους.

19. Στις 6 Νοεμβρίου 2016, περί τις 19:00, συνεργάτες της ένωσης «Direcția pentru Monitorizarea și Protecția Animalelor» (Διεύθυνσης για την παρακολούθηση και την προστασία των ζώων, στο εξής DMPA) μετέβησαν, μαζί με την κτηνίατρο UN, με επικεφαλής τον TM, στο Șimon. Είχαν ως σκοπό τη σύλληψη και μετεγκατάσταση ενός λύκου, ο οποίος βρισκόταν επί ημέρες σε έκταση ιδιοκτησίας κατοίκου της κοινότητας, παίζοντας και τρώγοντας με τους σκύλους της οικογένειας.

20. Έπληξαν τον λύκο με βλήμα που περιείχε ναρκωτικές και ψυχοτρόπους κτηνιατρικές φαρμακευτικές ουσίες και, εν συνεχεία, τον καταδίωξαν και τον ανασήκωσαν από το έδαφος. Τον μετέφεραν σε όχημα, κρατώντας τον από την ουρά και τον αυχένα, και τον τοποθέτησαν ναρκωμένο σε κλωβό μεταφοράς σκύλων.

21. Εν συνεχεία, οι συνεργάτες της DMPA οργάνωσαν τη μεταφορά του στο καταφύγιο αρκούδων Libearty του Δήμου Zărnești (Ρουμανία), της επαρχίας Brașov, το οποίο διαθέτει περίφρακτη έκταση στην οποία ζουν λύκοι που διασώζονται από μη συμμορφούμενους προς τους ισχύοντες κανόνες ζωολογικούς κήπους. Εντούτοις, κατά τη μεταφορά, ο λύκος κατόρθωσε να διαφύγει και να κρυφτεί στα δάση της περιοχής.

22. Στις 9 Μαΐου 2017, η ένωση «Alianța pentru combaterea abuzurilor» (Ένωση για την καταπολέμηση της κακομεταχείρισης) υπέβαλε μήνυση κατά των ακόλουθων προσώπων:

– του κατηγορούμενου TM, δραστηριοποιούμενου στο πλαίσιο της DMPA·

– της κατηγορούμενης κτηνιάτρου UN· και

– του νομικού προσώπου DMPA, καθώς και κατά άλλων δραστηριοποιούμενων για το νομικό αυτό πρόσωπο προσώπων.

23. Από την υποβληθείσα μήνυση προκύπτει ότι δεν είχε ληφθεί άδεια για τη σύλληψη και τη μεταφορά του λύκου.

24. Στο πλαίσιο της διαδικασίας αυτής, το Judecătoria Zărnești (πταισματοδικείο του Zărnești, Ρουμανία) υπέβαλε στο Δικαστήριο το ακόλουθο ερώτημα:

«Έχει το άρθρο 16 της [οδηγίας για τους οικοτόπους] την έννοια ότι επιβάλλει στα κράτη μέλη να θεσπίζουν παρεκκλίσεις από τα άρθρα 12, 13, 14 και 15, στοιχεία α' και β', και στις περιπτώσεις στις οποίες τα ζώα που ανήκουν στα απειλούμενα είδη εγκαταλείπουν τον φυσικό τους οικότοπο και ευρίσκονται πλησίον αυτού ή εντελώς εκτός αυτού;»

7 Απόφαση 2009/91/ΕΚ της Επιτροπής, της 12ης Δεκεμβρίου 2008, βάσει της οποίας εγκρίνεται, σύμφωνα με την οδηγία 92/43/ΕΟΚ του Συμβουλίου, δεύτερος ενημερωμένος κατάλογος των τόπων κοινοτικής σημασίας για την αλπική βιογεωγραφική περιφέρεια (ΕΕ 2009, L 43, σ. 21).

8 Η τοποθεσία της κοινότητας προκύπτει από το Natura 2000 Network Viewer, https://natura2000.eea.europa.eu/.

9 Bucegi: http://natura2000.eea.europa.eu/Natura2000/SDF.aspx?site=ROSCI0013, Munții Făgăraș: http://natura2000.eea.europa.eu/Natura2000/SDF.aspx?site=ROSCI0122.

25. Η ένωση «Alianța pentru combaterea abuzurilor» (στο εξής: APCA), η Ρουμανία και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή κατέθεσαν γραπτές παρατηρήσεις.

IV. Νομική εκτίμηση

26. Όπως προκύπτει από την αίτηση προδικαστικής αποφάσεως, σκοπός του προδικαστικού ερωτήματος είναι να διευκρινισθεί αν η εκ προθέσεως σύλληψη άγριων λύκων μπορεί να πραγματοποιείται χωρίς την πρόβλεψη παρέκκλισης κατ' άρθρον 16 της οδηγίας για τους οικοτόπους, όταν το ζώο απαντάται στις παρυφές ενός οικισμού ή εισέρχεται στο έδαφος οργανισμού τοπικής αυτοδιοικήσεως. Τέτοια παρέκκλιση θα είναι αναγκαία μόνον εφόσον, στις περιπτώσεις αυτές, έχουν, κατ' αρχήν, εφαρμογή οι προστατευτικές διατάξεις.

27. Το συγκεκριμένο ερώτημα του Judecătoria Zărnești (πταισματοδικείου του Zărnești) αποτελεί μεν απόρροια μιας παρανόησης η οποία έχει προκληθεί από τη μεταφορά της οδηγίας για τους οικοτόπους στη ρουμανική έννομη τάξη. Ωστόσο, με το ερώτημα αυτό διατυπώνεται μια δικαιολογημένη προβληματική, η οποία αξίζει ενδελεχή εξέταση.

28. Η παρανόηση έγκειται στο ότι η προστασία των ειδών πρέπει να τυγχάνει εφαρμογής μόνον όταν τα προστατευόμενα είδη βρίσκονται στον φυσικό οικότοπό τους. Τούτο προκύπτει από το γράμμα του άρθρου 33, παράγραφος 1, στοιχείο a, του ρουμανικού επείγοντος διατάγματος 57/2007. Ωστόσο, η διατύπωση αυτή δεν βρίσκει έρεισμα ούτε στο γράμμα της οδηγίας για τους οικοτόπους –συμπεριλαμβανομένης της απόδοσής της στη ρουμανική γλώσσα– ούτε στους σκοπούς της οδηγίας.

29. Οι φυσικοί οικότοποι ορίζονται στο άρθρο 1, στοιχείο β′, της οδηγίας για τους οικοτόπους. Οι εν λόγω περιοχές χρήζουν, υπό την ιδιότητά τους αυτή, προστασίας, βάσει των άρθρων 3 έως 6, στο πλαίσιο των ζωνών διατήρησης του δικτύου Natura 2000. Ταυτόχρονα, όμως, το δίκτυο αυτό περιλαμβάνει και τους διακριτά οριζόμενους στο άρθρο 1, στοιχείο στ′, οικοτόπους των ειδών του παραρτήματος ΙΙ. Δεδομένου ότι ο λύκος μνημονεύεται στο εν λόγω παράρτημα, πρέπει να υπάρχουν ειδικές ζώνες διατήρησης για το είδος αυτό. Εν προκειμένω, τα πραγματικά περιστατικά της υπό κρίση υπόθεσης εκτυλίχθηκαν σε μια κοινότητα η οποία βρίσκεται μεταξύ δύο μεγάλων ζωνών διατήρησης, στις οποίες προστατεύεται, μεταξύ άλλων, και ο λύκος.

30. Ωστόσο, η υπό κρίση υπόθεση δεν έχει ως αντικείμενο την προστασία του λύκου στο πλαίσιο της προστασίας ζωνών, αλλά την προστασία των ειδών κατ' άρθρον 12, παράγραφος 1, της οδηγίας για τους οικοτόπους. Κατά τη διάταξη αυτή, τα κράτη μέλη λαμβάνουν τα αναγκαία μέτρα, ώστε να θεσπισθεί ένα καθεστώς αυστηρής προστασίας των ζωικών ειδών που αναφέρονται στο παράρτημα IV, στοιχείο α′ –επομένως και του λύκου–, στην περιοχή φυσικής κατανομής τους. Κατά το άρθρο 12, παράγραφος 1, στοιχείο α′, το εν λόγω καθεστώς απαγορεύει κάθε μορφή εκ προθέσεως σύλληψης ή θανάτωσης δειγμάτων αυτών των ειδών λαμβανομένων στη φύση.

31. Κατά συνέπεια, προκειμένου να δοθεί χρήσιμη απάντηση στο Judecătoria Zărnești (πταισματοδικείο του Zărnești), πρέπει να εξετασθεί αν οι ανθρώπινοι οικισμοί εντάσσονται, κατά την έννοια του άρθρου 12, παράγραφος 1, της οδηγίας για τους οικοτόπους, στην *περιοχή φυσικής κατανομής* του λύκου. Περαιτέρω, λαμβανομένων υπόψη των περιστάσεων της υπόθεσης της κύριας δίκης, πρέπει επίσης να διευκρινισθεί αν η αναισθητοποίηση λύκου σε οικόπεδο και η μεταφορά του εντός κλωβού πρέπει να θεωρηθούν ως σύλληψη *λαμβανόμενου στη φύση* δείγματος κατά την έννοια του άρθρου 12, παράγραφος 1, στοιχείο α′. Επιπλέον, είναι επίσης σκόπιμο να εξετασθούν εν συντομία η δυνατότητα παρέκκλισης βάσει του άρθρου 16, καθώς και τα απορρέοντα από το δίκαιο της Ένωσης όρια ενδεχόμενης κύρωσης λόγω παραβίασης του καθεστώτος αυστηρής προστασίας του άρθρου 12.

Α. Επί της περιοχής φυσικής κατανομής κατά την έννοια του άρθρου 12 της οδηγίας για τους οικοτόπους

32. Ο χρησιμοποιούμενος στο άρθρο 12 της οδηγίας για τους οικοτόπους τεχνικός όρος της βιολογίας «περιοχή φυσικής κατανομής», «natural range» στην απόδοση στην αγγλική γλώσσα και «aire de répartition naturelle» στην απόδοση στη γαλλική γλώσσα, δεν ορίζεται στην οδηγία.

33. Από τη χρήση του όρου «φυσική» θα μπορούσε να συναχθεί ότι ο λύκος της υπόθεσης της κύριας δίκης βρισκόταν εκτός της περιοχής φυσικής κατανομής του. Και τούτο διότι, εκ πρώτης όψεως, οι ανθρώπινοι οικισμοί δεν αποτελούν φυσική περιοχή. Επιπλέον, τουλάχιστον κατά τα διδάγματα της γενικής πείρας, οι ανθρώπινοι οικισμοί δεν αποτελούν τον φυσικό τόπο διαβίωσης των άγριων λύκων.

34. Ωστόσο, η εν λόγω γενική πείρα χρήζει επιστημονικής τεκμηρίωσης, προκειμένου να λειτουργήσει ως κριτήριο για την εφαρμογή των προστατευτικών για τα είδη διατάξεων[10]. Δεδομένου ότι τα επιστημονικά στοιχεία του είδους αυτού αποτελούν πραγματικά στοιχεία, πρέπει να διαπιστωθούν από το εθνικό δικαστήριο, στο πλαίσιο της σχέσης συνεργασίας που χαρακτηρίζει τις διαδικασίες προδικαστικής παραπομπής. Επισημαίνεται, εντούτοις, ότι ορισμένα είδη που προστατεύονται από το δίκαιο της Ένωσης, όπως ορισμένες νυχτερίδες, οι κάνθαροι-ερημίτες (Osmoderma eremita) ή τα κιρκινέζια (Falco naumanni)[11], χρησιμοποιούν αναμφίβολα οικοτόπους εντός ανθρώπινων οικισμών. Επίσης, από επιστημονικής απόψεως, υπάρχουν ενδείξεις ότι ακόμη και οι λύκοι, σπάνια μεν, ωστόσο σε τακτική βάση, απαντώνται σε περιοχές ανθρώπινων οικισμών[12].

35. Ανεξάρτητα από το εν λόγω επιστημονικό ζήτημα, δεν συνάδει με τον σκοπό των διατάξεων για την προστασία των ειδών, αλλά ούτε και με το γράμμα τους και το κανονιστικό πλαίσιο στο οποίο εντάσσονται, να εξαιρεθούν από το πεδίο εφαρμογής τους οι ανθρώπινοι οικισμοί.

36. Όσον αφορά, κατ' αρχάς, τον σκοπό που επιδιώκεται με την προστατευτική ρύθμιση του άρθρου 12 της οδηγίας για τους οικοτόπους, τονίζεται ότι η διάταξη αυτή απαιτεί την καθιέρωση καθεστώτος *αυστηρής* προστασίας. Τέτοιο καθεστώς αυστηρής προστασίας πρέπει, επομένως, να μπορεί να αποτρέπει αποτελεσματικά τις απαριθμούμενες στο άρθρο 12, παράγραφος 1, περιπτώσεις βλάβης των μνημονευόμενων ζωικών ειδών[13]. Με τον σκοπό αυτόν δεν συνάδει το να στερούνται (αυτομάτως[14]) της προστασίας τα δείγματα των προστατευόμενων ειδών, όταν οι φυσικοί τους οικότοποι βρίσκονται εντός ανθρώπινων οικισμών ή όταν τυχαίνει να εισέρχονται κατά λάθος σε οικισμούς.

37. Κατόπιν προσεκτικότερης εξέτασης, ούτε η έννοια του όρου «περιοχή φυσικής κατανομής» εμποδίζει το συμπέρασμα ότι οι ανθρώπινοι οικισμοί εμπίπτουν στον όρο αυτό. Συγκεκριμένα, ο εν λόγω όρος αναφέρεται στην περιοχή εντός της οποίας διαβιώνει και/ή εξαπλώνεται το οικείο είδος στο πλαίσιο της φυσικής συμπεριφοράς του. Αν ο όρος αυτός κάλυπτε μόνον τους «φυσικούς» οικοτόπους, στους οποίους διαβιώνουν τα είδη, ο επιθετικός προσδιορισμός «φυσική» θα είχε τεθεί σε άλλο σημείο, ήτοι, επί παραδείγματι, θα προβλεπόταν ότι οι απαγορεύσεις έχουν εφαρμογή μόνο στις φυσικές περιοχές στις οποίες κατανέμεται το είδος.

10 Βλ. απόφαση της 10ης Οκτωβρίου 2019, Luonnonsuojeluyhdistys Tapiola (C-674/17, EU:C:2019:851, σκέψεις 45, 51, 66 και 71), και πρβλ. απόφαση της 8ης Ιουνίου 2006, WWF Italia κ.λπ. (C-60/05, EU:C:2006:378, σκέψεις 27 και 28).

11 Απόφαση της 28ης Ιουνίου 2007, Επιτροπή κατά Ισπανίας (Ζώνες ειδικής προστασίας για πτηνά) (C-235/04, EU:C:2007:386).

12 Βλ. Boitani, *Action Plan for the conservation of the wolves (Canis lupus) in Europe* [Συμβούλιο της Ευρώπης, T-PVS (2000) 23, σ. 15 και 16], Large Carnivore Initiative for Europe (LCIE), *Management of bold wolves* (1η Μαρτίου 2019, σ. 2), καθώς και Reinhardt κ.λπ., *Konzept zum Umgang mit Wölfen, die sich Menschen gegenüber auffällig verhalten*, BfN-Skripten 502 (2018), σ. 11 και 12.

13 Πρβλ. αποφάσεις της 9ης Ιουνίου 2011, Επιτροπή κατά Γαλλίας (Cricetus cricetus) (C-383/09, EU:C:2011:369, σκέψη 21), της 15ης Μαρτίου 2012, Επιτροπή κατά Κύπρου (Natrix n. cypriaca) (C-340/10, EU:C:2012:143, σκέψη 62), και της 17ης Απριλίου 2018, Επιτροπή κατά Πολωνίας (Δάσος της Białowieża) (C-441/17, EU:C:2018:255, σκέψη 231).

14 Όσον αφορά τις δυνατές παρεκκλίσεις, βλ. σημεία 56 επ. των παρουσών προτάσεων.

38. Παρόμοια έννοια προκύπτει από τον ορισμό του άρθρου 1, στοιχείο στ', της σύμβασης περί της διατηρήσεως των αποδημητικών ειδών που ανήκουν στην άγρια πανίδα, την οποία επικαλείται η Επιτροπή. Κατά τη διάταξη αυτή, η περιοχή κατανομής περιλαμβάνει το σύνολο των χερσαίων ή υδάτινων επιφανειών στις οποίες ένα αποδημητικό είδος κατοικεί, διαμένει προσωρινά, τις οποίες διασχίζει ή των οποίων υπερίπταται, κατά τη συνήθη πορεία αποδημίας του. Δεν προβλέπεται περιορισμός σε φυσικές περιοχές. Αντιθέτως, η διάσχιση κάθε είδους περιοχών εντάσσεται ρητώς στην περιοχή κατανομής των ειδών.

39. Μολονότι ο ανωτέρω ορισμός δεν ασκεί άμεσα επιρροή στην υπό κρίση υπόθεση, καθότι δεν τίθεται ζήτημα εφαρμογής της σύμβασης, ωστόσο καταδεικνύει το πώς γίνεται αντιληπτός επιστημονικά ο κρίσιμος τεχνικός όρος της βιολογίας. Κατά συνέπεια, πρέπει να λαμβάνεται υπόψη κατά την ερμηνεία του, πράγμα που αποτυπώνεται επίσης σε έγγραφο που κατάρτισε η Επιτροπή, με σκοπό τον συντονισμό της εφαρμογής της οδηγίας για τους οικοτόπους, στο πλαίσιο μιας ομάδας εργασίας με εκπροσώπους των κρατών μελών[15], καθώς και, μεταγενέστερα, στις εκδοθείσες κατόπιν διαβουλεύσεων με τα κράτη μέλη κατευθυντήριες γραμμές της για την προστασία των ειδών[16].

40. Μεγαλύτερη σημασία, από νομικής απόψεως, έχει μια άλλη σύμβαση, η Σύμβαση της Βέρνης, της οποίας το άρθρο 6, στοιχείο α', σε συνδυασμό με το παράρτημα ΙΙ, έχει μεταφερθεί στην έννομη τάξη της Ένωσης με το άρθρο 12 της οδηγίας για τους οικοτόπους[17]. Βάσει της διάταξης αυτής, απαγορεύεται, ειδικότερα, οποιαδήποτε μορφή εκ προθέσεως σύλληψης λύκων. Δεν υπάρχουν εδαφικοί περιορισμοί. Αντιθέτως, η επέκταση σε *οποιαδήποτε* μορφή εκ προθέσεως σύλληψης συνηγορεί υπέρ της ευρείας εφαρμογής της απαγόρευσης.

41. Το ίδιο συμπέρασμα συνάγεται και από τη δέκατη πέμπτη αιτιολογική σκέψη της οδηγίας για τους οικοτόπους, κατά την οποία η προστασία των ειδών με την οδηγία για τους οικοτόπους προορίζεται να συμπληρώσει την οδηγία για την προστασία των πτηνών. Η παραπομπή στην οδηγία για την προστασία των πτηνών αφορά τις σε μεγάλο βαθμό ταυτόσημες με το άρθρο 12 της οδηγίας για τους οικοτόπους απαγορεύσεις του άρθρου 5 της οδηγίας για την προστασία των πτηνών. Οι απαγορεύσεις αυτές επίσης δεν περιορίζονται εδαφικά. Στο πλαίσιο αυτό, το Δικαστήριο έχει επικρίνει το γεγονός ότι κράτος μέλος εξαίρεσε πλήρως από την προστασία του άρθρου 5, σε περιοχές λιμνών ιχθυοκαλλιέργειας, τον σταχτοτσικνιά (Ardea cinerea) και τον κορμοράνο (Phalacrocorax carbo)[18].

42. Οι ρυθμίσεις της οδηγίας για τους οικοτόπους σχετικά με την προστασία ζωνών καταδεικνύουν, περαιτέρω, ότι η προστασία των ειδών δεν μπορεί να περιορισθεί στις ζώνες διατήρησης. Και τούτο διότι οι ζώνες αυτές δεν έχουν οριοθετηθεί με σκοπό να καλύψουν πλήρως τον οικότοπο των λύκων. Οι λύκοι αποτελούν ζωικό είδος που καταλαμβάνει εκτεταμένες εκτάσεις[19]. Για τα είδη αυτά, το άρθρο 4, παράγραφος 1, δεύτερη περίοδος, της οδηγίας για τους οικοτόπους προβλέπει τον περιορισμό των ζωνών διατήρησης στους τόπους, τους περιλαμβανομένους στην περιοχή φυσικής κατανομής των ειδών αυτών, οι οποίοι παρουσιάζουν τα ουσιώδη φυσικά ή βιολογικά στοιχεία για τη ζωή ή την αναπαραγωγή τους. Επομένως, η εν λόγω ρύθμιση αναγνωρίζει ότι η περιοχή φυσικής

15 Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Note to the Habitats Committee, της 15ης Μαρτίου 2005, *Assessment, monitoring and reporting of conservation status – Preparing the 2001-2007 report under Article 17 of the Habitats Directive* (DocHab-04-03/03 rev.3), παράρτημα F.

16 Ευρωπαϊκή Επιτροπή, *Guidance document on the strict protection of animal species of Community interest under the 'Habitats' Directive 92/43/EEC*, σ. 11 και 12.

17 Έκθεση 1997-1998 – (Άρθρο 9/2) – Σύμβαση περί διατηρήσεως της άγριας ζωής και του φυσικού περιβάλλοντος της Ευρώπης (υποβληθείσα από την Επιτροπή) SEC(2001) 515 τελικό. Βλ., επίσης, ψήφισμα του Συμβουλίου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων και των αντιπροσώπων των κυβερνήσεων των κρατών μελών, που συνήλθαν στα πλαίσια του Συμβουλίου της 19ης Οκτωβρίου 1987 σχετικά με τη συνέχιση και την υλοποίηση πολιτικής και προγράμματος δράσης των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων στον τομέα του περιβάλλοντος (1987-1992) (ΕΕ 1987, C 328, σ. 1, σημείο 5.1.6). Η απόφαση της 13ης Φεβρουαρίου 2003, Επιτροπή κατά Λουξεμβούργου (C-75/01, EU:C:2003:95, σκέψη 57), δεν αντιτίθεται στη συνεκτίμηση της σύμβασης αυτής, δεδομένου ότι το Δικαστήριο, με την ανωτέρω απόφασή του, διαπίστωσε απλώς ότι η μεταφορά της σύμβασης αυτής δεν εξαρκεί ως μεταφορά της οδηγίας για τους οικοτόπους, στο μέτρο που η σύμβαση υπολείπεται της οδηγίας.

18 Απόφαση της 26ης Ιανουαρίου 2012, Επιτροπή κατά Πολωνίας (C-192/11, μη δημοσιευθείσα, EU:C:2012:44, σκέψη 63).

19 Boitani, *Action Plan for the conservation of the wolves (Canis lupus) in Europe* [Συμβούλιο της Ευρώπης, T-PVS (2000) 23, σ. 16].

κατανομής των ειδών αυτών περιλαμβάνει επίσης περιοχές που εκτείνονται εκτός των ζωνών διατήρησης. Στο πλαίσιο αυτό, υπενθυμίζεται ότι η κοινότητα Șimon βρίσκεται μεταξύ δύο μεγάλων ζωνών διατήρησης, στις οποίες περιλαμβάνονται και πληθυσμοί λύκων, με αποτέλεσμα να είναι αναμενόμενες οι μετακινήσεις λύκων μεταξύ των ζωνών.

43. Εξάλλου, για τη γεωγραφική οριοθέτηση της προστασίας, η οδηγία για τους οικοτόπους χρησιμοποιεί μια άλλη νομοθετική τεχνική: όπως προκύπτει από την καταχώριση για τον λύκο στο παράρτημα IV, στοιχείο α′, οι περιοχές που εξαιρέθηκαν από την προστασία, όπως ορισμένα κράτη μέλη, η Ελλάδα βορείως του 39ου παραλλήλου, η Ισπανία βορείως του Duero και η περιοχή διαχείρισης ταράνδων στη Φινλανδία, έχουν μνημονευθεί ρητώς.

44. Κατά συνέπεια, οι μετέχοντες στη διαδικασία ορθώς τάσσονται κατά της εξαίρεσης των περιοχών με οικισμούς από την προστασία του άρθρου 12 της οδηγίας για τους οικοτόπους.

45. Επομένως, πρέπει να γίνει δεκτό ότι η περιοχή φυσικής κατανομής του λύκου και, ως εκ τούτου, το εδαφικό πεδίο εφαρμογής του άρθρου 12 της οδηγίας για τους οικοτόπους μπορεί να περιλαμβάνει, όσον αφορά το είδος αυτό, ανθρώπινους οικισμούς.

Β. Επί του άρθρου 12, παράγραφος 1, στοιχείο α′, της οδηγίας για τους οικοτόπους: «λαμβανομένων στη φύση»

46. Εν συνεχεία, πρέπει να εξετασθεί αν η σύλληψη λύκου σε περιοχή ανθρώπινων οικισμών εμπίπτει στην απαγόρευση του άρθρου 12, παράγραφος 1, στοιχείο α′, της οδηγίας για τους οικοτόπους. Κατά το άρθρο αυτό, τα κράτη απαγορεύουν, ειδικότερα, κάθε μορφή εκ προθέσεως σύλληψης λαμβανόμενων στη φύση δειγμάτων των προστατευόμενων ειδών, συμπεριλαμβανομένου επομένως και του λύκου.

47. Η χρήση του όρου «Entnahme aus der Natur» [λήψη από τη φύση] στην απόδοση στη γερμανική γλώσσα αποτελεί, εν προκειμένω, κατά πάσα πιθανότητα, μεταφραστικό σφάλμα. Αφενός, δεν είναι εύλογο να γίνεται λόγος για σύλληψη λαμβανόμενων από τη φύση δειγμάτων, καθότι η λήψη εμπεριέχει τη σύλληψη[20]. Αφετέρου, οι περισσότερες[21] αρχικές γλωσσικές αποδόσεις αναφέρονται σε σύλληψη στη φύση, όπως ρητώς η απόδοση στη γαλλική γλώσσα («dans la nature») ή η απόδοση στην αγγλική γλώσσα [σε άγρια κατάσταση («in the wild»)].

48. Ανεξάρτητα από το ανωτέρω μεταφραστικό πρόβλημα, μπορεί να υποστηριχθεί η άποψη ότι η σύλληψη λύκου σε περιοχή ανθρώπινων οικισμών δεν πρέπει να θεωρηθεί ως σύλληψη στη φύση ή σε άγρια κατάσταση.

49. Εντούτοις, υπέρ της αντίθετης απόψεως συνηγορούν οι εκτιμήσεις σχετικά με το κανονιστικό πλαίσιο και τον προστατευτικό σκοπό της προστασίας των ειδών, τις οποίες έλαβα ήδη υπόψη στο πλαίσιο της ερμηνείας της έννοιας της «περιοχής φυσικής κατανομής»[22].

50. Διαφωτιστική είναι, αντιθέτως, η απόδοση στην ολλανδική γλώσσα. Εκεί γίνεται λόγος για σύλληψη δειγμάτων που ζουν σε άγρια κατάσταση, «in het wild levende». Τουλάχιστον σε αυτήν τη γλωσσική απόδοση, η αναφορά στη φύση δεν προορίζεται να προσδιορίσει τον τόπο της σύλληψης, αλλά την προέλευση του ζώου.

20 Απόφαση της 10ης Οκτωβρίου 2019, Luonnonsuojeluyhdistys Tapiola (C-674/17, EU:C:2019:851, σκέψη 32).

21 Μόνον οι αποδόσεις στην ελληνική και στην πορτογαλική γλώσσα φαίνεται να είναι παρεμφερείς με την απόδοση στη γερμανική γλώσσα.

22 Σημεία 36 επ. των παρουσών προτάσεων.

51. Η ερμηνεία αυτή είναι κατάλληλη για την εκπλήρωση του σκοπού της απαγόρευσης της θανάτωσης ή της σύλληψης των αυστηρά προστατευόμενων ειδών κατά την έννοια του άρθρου 12, παράγραφος 1, στοιχείο α′, της οδηγίας για τους οικοτόπους. Ο σκοπός δεν είναι να προστατεύονται τα είδη αυτά μόνο σε ορισμένους τόπους, αλλά να προστατεύονται τα δείγματα που ζουν στη φύση ή σε άγρια κατάσταση και που εκπληρώνουν, επομένως, ορισμένη λειτουργία στα φυσικά οικοσυστήματα.

52. Ο παραλληλισμός με το άρθρο 12, παράγραφος 2, της οδηγίας για τους οικοτόπους, κατά το οποίο πρέπει να απαγορεύονται η κατοχή, η μεταφορά, η πώληση ή η ανταλλαγή και η προσφορά προς πώληση ή ανταλλαγή των δειγμάτων των ειδών που έχουν συλληφθεί στο φυσικό περιβάλλον, επιβεβαιώνει το ανωτέρω συμπέρασμα. Η απαγόρευση αυτή δεν ισχύει για τα είδη που συνελήφθησαν νομίμως στο φυσικό περιβάλλον πριν από τη θέση σε εφαρμογή της εν λόγω οδηγίας.

53. Πρακτικά, η απαγόρευση αυτή δεν θα ήταν εφαρμόσιμη, αν έπρεπε προηγουμένως να εξετάζεται από ποιον τόπο «ελήφθη» το ζώο. Ακόμη και ο προσδιορισμός του χρονικού σημείου της λήψης πρέπει να θεωρηθεί ότι είναι αρκετά δύσκολος. Επιπλέον, η δυνατότητα τέλεσης των πράξεων αυτών με δείγματα των αυστηρώς προστατευόμενων ειδών, στην περίπτωση που αυτά «λαμβάνονταν» ενόσω είχαν προσωρινώς εγκαταλείψει τη φύση, θα αντέβαινε στον σκοπό του καθεστώτος αυστηρής προστασίας.

54. Ακόμη όμως και αν το πεδίο εφαρμογής των απαγορεύσεων της εκ προθέσεως σύλληψης ή θανάτωσης κατ' άρθρον 12, παράγραφος 1, στοιχείο α′, της οδηγίας για τους οικοτόπους περιοριζόταν στη φύση και, ως εκ τούτου, εξαιρούνταν οι περιοχές με οικισμούς, τούτο δεν θα ήταν δυνατόν στην περίπτωση της απαγόρευσης των παρενοχλήσεων κατ' άρθρον 12, παράγραφος 1, στοιχείο β′, καθότι, κατά τη διάταξη αυτή, απαγορεύεται *κάθε* εκ προθέσεως παρενόχληση των αυστηρώς προστατευόμενων ειδών, χωρίς κανέναν εδαφικό περιορισμό. Η σύλληψη και, κατά μείζονα λόγο, η θανάτωση δείγματος των ειδών αυτών θα πρέπει όμως να θεωρείται πάντοτε τουλάχιστον και ως παρενόχληση.

55. Κατά συνέπεια, όπως εκθέτει και η Επιτροπή, η περιλαμβανόμενη στο άρθρο 12, παράγραφος 1, στοιχείο α′, της οδηγίας για τους οικοτόπους αναφορά στη φύση πρέπει να θεωρηθεί ότι έχει την έννοια ότι η προστασία που παρέχεται με τη διάταξη αυτή δεν έχει εφαρμογή μόνο σε συγκεκριμένους τόπους, αλλά εκτείνεται σε όλα τα δείγματα των προστατευόμενων ειδών τα οποία ζουν στη φύση ή σε άγρια κατάσταση και, ως εκ τούτου, εκπληρώνουν ορισμένη λειτουργία στα φυσικά οικοσυστήματα. Τα δείγματα αυτά δεν πρέπει να συλλαμβάνονται, θανατώνονται, τίθενται υπό κατοχή, μεταφέρονται, πωλούνται ή ανταλλάσσονται. Αντιθέτως, για τα δείγματα που εκτρέφονται υπό καθεστώς αιχμαλωσίας δεν πρέπει να ισχύουν οι περιορισμοί αυτοί.

Γ. Επί των παρεκκλίσεων του άρθρου 16 της οδηγίας για τους οικοτόπους

56. Εντούτοις, το ανωτέρω συμπέρασμα δεν συνεπάγεται ότι πρέπει σε κάθε περίπτωση να γίνεται ανεκτό το να αναζητούν τα αυστηρώς προστατευόμενα είδη οικισμούς και να διαβιώνουν εκεί. Αντιθέτως, ιδίως στις περιπτώσεις ζωικών ειδών τα οποία είναι εκ φύσεως επικίνδυνα ή ενέχουν ορισμένους κινδύνους, το άρθρο 16, παράγραφος 1, της οδηγίας για τους οικοτόπους παρέχει περιθώρια δράσης για την προστασία από τους κινδύνους.

57. Συγκεκριμένα, το άρθρο 16, παράγραφος 1, στοιχεία β′ και γ′, της οδηγίας για τους οικοτόπους επιτρέπει τη λήψη μέτρων για την πρόληψη σοβαρών ζημιών, ιδίως των καλλιεργειών και της κτηνοτροφίας (στοιχείο β′), ή για λόγους δημόσιας υγείας και ασφάλειας ή για άλλους επιτακτικούς λόγους προέχοντος δημοσίου συμφέροντος, συμπεριλαμβανομένων τυχόν λόγων κοινωνικού ή οικονομικού χαρακτήρα (στοιχείο γ′).

58. Η απόφαση για τις παρεκκλίσεις αυτές πρέπει να λαμβάνεται βάσει αυστηρώς επιστημονικών στοιχείων [23] ή βάσει των βέλτιστων επιστημονικών δεδομένων [24].

59. Στην περίπτωση του λύκου, πρέπει να θεωρηθεί ότι δεν αποκλείεται, εκ πρώτης όψεως, ένας τέτοιος κίνδυνος και τούτο καθίσταται ακόμη σαφέστερο, επί παραδείγματι, στις περιπτώσεις των επίσης αυστηρά προστατευόμενων αρκούδων (Ursus arctos), οι οποίες, στη Ρουμανία, φαίνεται ότι περιστασιακά εισέρχονται επίσης, κατά λάθος σε περιοχές με οικισμούς [25].

60. Η APCA υποστηρίζει μεν ότι δεν δικαιολογείται η χορήγηση παρέκκλισης, επειδή ο επίμαχος λύκος δεν προκάλεσε ζημίες. Ωστόσο, δεν απαιτείται αναμονή μέχρι την επέλευση ζημίας, εφόσον, βάσει των βέλτιστων διαθέσιμων επιστημονικών στοιχείων, μπορεί να θεωρηθεί ότι υφίσταται επαρκής κίνδυνος πρόκλησης αρκούντως σοβαρών ζημιών.

61. Η ύπαρξη τέτοιου κινδύνου πρέπει να διαπιστώνεται από τις αρμόδιες εθνικές αρχές και πρέπει, σε περίπτωση αμφισβήτησης, να ελέγχεται από τα εθνικά δικαστήρια. Πάντως, ο κίνδυνος αυτός δεν μπορεί άνευ ετέρου να αποκλεισθεί, όταν ένας λύκος προσεγγίζει ανθρώπους επανειλημμένα, επί ημέρες, απέχοντας από αυτούς λιγότερο από τριάντα μέτρα [26]. Δεδομένου ότι, όπως εκτίθεται, ο επίμαχος λύκος παρέμεινε, για αρκετές ημέρες, σε έκταση ιδιοκτησίας κατοίκου της περιοχής, παίζοντας και τρώγοντας με τους σκύλους της οικογένειας, η συνδρομή τέτοιας περίπτωσης δεν μπορεί να αποκλεισθεί στην υπόθεση της κύριας δίκης.

62. Κατά συνέπεια, θα μπορούσαν να θεωρηθούν κατ' αρχήν δικαιολογημένες, βάσει του άρθρου 16, παράγραφος 1, στοιχεία β′ και γ′, της οδηγίας για τους οικοτόπους, παρεκκλίσεις από τις απαγορεύσεις του άρθρου 12, παράγραφος 1, της οδηγίας. Εντούτοις, η διάταξη αυτή προϋποθέτει επίσης ρητώς, πέραν των μνημονευόμενων λόγων παρέκκλισης, να μην υπάρχει άλλη αποτελεσματική λύση και η παρέκκλιση να μην παραβλάπτει τη διατήρηση των πληθυσμών των συγκεκριμένων ειδών σε ικανοποιητική κατάσταση διατήρησης στην περιοχή της φυσικής τους κατανομής.

63. Όσον αφορά την ύπαρξη άλλης αποτελεσματικής λύσεως, η πρώτη σκέψη θα ήταν να απομακρύνονται τα θέλγητρα για τον λύκο, όπως οι ζωοτροφές ή οι ελεύθερα κινούμενοι σκύλοι [27], πράγμα που δεν απαιτεί την εφαρμογή παρέκκλισης κατ' άρθρον 16 της οδηγίας για τους οικοτόπους και πρέπει, ως εκ τούτου, να προκρίνεται ως λύση [28]. Μόνον εφόσον ο λύκος, μολαταύτα, εξακολουθήσει να επιδιώκει να προσεγγίσει τον άνθρωπο, προβάλλει ως δυνατή επιλογή ο λεγόμενος «εκφοβισμός», ήτοι η εκδίωξη, επί παραδείγματι, με τη χρήση φυσιγγίων από καουτσούκ. Εντούτοις, η αποτελεσματικότητα των μεθόδων αυτών είναι αμφίβολη [29].

64. Το Δικαστήριο δεν έχει στη διάθεσή του στοιχεία για τυχόν απομάκρυνση θελγήτρων. Στην πράξη, η σύλληψη, με την εν συνεχεία διαφυγή του λύκου, φαίνεται να είχαν το αποτέλεσμα εκφοβισμού.

65. Εντούτοις, παρίσταται αμφίβολο κατά πόσον η επιδιωχθείσα μεταφορά σε περίφρακτη έκταση θα μπορούσε να γίνει δεκτή ως ικανοποιητική λύση. Επιπλέον δεν προκύπτει ότι συνεκτιμήθηκαν οι συνέπειες του χειρισμού αυτού για την κατάσταση διατήρησης του πληθυσμού των λύκων.

23 Απόφαση της 10ης Οκτωβρίου 2019, Luonnonsuojeluyhdistys Tapiola [C-674/17, EU:C:2019:851, σκέψεις 45 και 71 (η γερμανική μετάφραση παρουσιάζει εν προκειμένω διαφορές)]· πρβλ., επίσης, απόφαση της 8ης Ιουνίου 2006, WWF Italia κ.λπ. (C-60/05, EU:C:2006:378, σκέψεις 27 και 28).

24 Απόφαση της 10ης Οκτωβρίου 2019, Luonnonsuojeluyhdistys Tapiola (C-674/17, EU:C:2019:851, σκέψεις 51 και 66).

25 Η DMPA ασχολείται πράγματι και με τέτοιες περιπτώσεις: https://dpmpa-bv.com/home/english-home/blog-translated/shooting-the-bear-cub-in-sibiu/.

26 LCIE (υποσημείωση 12, σ. 2 και 3) και Reinhardt κ.λπ. (υποσημείωση 12, σ. 18 επ. και 23).

27 Reinhardt κ.λπ. (υποσημείωση 12, ιδίως σ. 13, 24 και 27) και LCIE (υποσημείωση 12, σ. 5).

28 Βλ. απόφαση της 10ης Οκτωβρίου 2019, Luonnonsuojeluyhdistys Tapiola (C-674/17, EU:C:2019:851, σκέψη 48).

29 Reinhardt κ.λπ. (υποσημείωση 12, σ. 29 επ.) και LCIE (υποσημείωση 12, σ. 1 και 5).

Δ. Επί της αναλογικότητας της κύρωσης

66. Ωστόσο, στην υπόθεση της κύριας δίκης, υπάρχουν ενδείξεις ότι το Judecătoria Zărnești (πταισματοδικείο του Zărnești) δεν οφείλει να εξετάσει κατά πόσον συντρέχουν οι προϋποθέσεις εφαρμογής παρέκκλισης, αν μη τι άλλο, για τον λόγο ότι, βάσει των διαθέσιμων στοιχείων, οι αρμόδιες αρχές δεν έχουν εγκρίνει τον εν λόγω χειρισμό. Όπως εκθέτει η APCA, το γεγονός αυτό το γνώριζαν μάλιστα οι κατηγορούμενοι της κύριας δίκης. Ως εκ τούτου, δεν μπορεί να αποκλεισθεί η συνδρομή των προϋποθέσεων επιβολής κύρωσης σύμφωνα με τη ρουμανική νομοθεσία για τη μεταφορά της οδηγίας για τους οικοτόπους στην εθνική έννομη τάξη.

67. Επισημαίνεται συναφώς ότι η κύρωση αυτή πρέπει, βάσει του άρθρου 49, παράγραφος 3, του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, να είναι σύμφωνη προς την αρχή της αναλογικότητας, ήτοι, ιδίως, να είναι εύλογη [30]. Πρέπει, επομένως, να τελεί σε αντιστοιχία με τη σοβαρότητα της παράβασης και επίσης πρέπει να λαμβάνονται πλήρως υπόψη οι περιστάσεις της συγκεκριμένης περίπτωσης [31].

68. Συναφώς, στην υπό κρίση υπόθεση, έχει σημασία ότι η προκληθείσα ζημία ήταν, όπως προκύπτει, πολύ περιορισμένη, εφόσον ο εν λόγω λύκος τελικά διέφυγε.

69. Επιπλέον, σύμφωνα με τα διαθέσιμα στοιχεία, η ρουμανική νομοθεσία δεν παρέχει δυνατότητα προσήκουσας αντίδρασης στη συμπεριφορά του οικείου λύκου σε σύντομο χρονικό διάστημα και, συνακόλουθα, έγκαιρης ελαχιστοποιήσεως των κινδύνων που συνδέονται με τη συμπεριφορά αυτή. Ούτε προκύπτει ότι στη Ρουμανία υπάρχουν επιστημονικά τεκμηριωμένες ρυθμίσεις ή κατευθυντήριες γραμμές σχετικά με τη μορφή που θα έπρεπε να έχει μια τέτοια αντίδραση.

70. Οι ανωτέρω περιστάσεις συνηγορούν υπέρ της μη επιβολής αυστηρών κυρώσεων. Εντούτοις, ισχύει και εν προκειμένω ότι η εξέταση των περιστάσεων αυτών, όπως και η συνεκτίμηση όλων των κρίσιμων περιστάσεων, απόκειται στο εθνικό δικαστήριο.

V. Πρόταση

71. Κατά συνέπεια, προτείνω στο Δικαστήριο να απαντήσει στην αίτηση προδικαστικής αποφάσεως ως εξής:

1) Η περιοχή φυσικής κατανομής του λύκου (Canis lupus) και, ως εκ τούτου, το εδαφικό πεδίο εφαρμογής του άρθρου 12 της οδηγίας 92/43/ΕΟΚ για τη διατήρηση των φυσικών οικοτόπων, καθώς και της άγριας πανίδας και χλωρίδας, μπορεί να περιλαμβάνει, όσον αφορά το είδος αυτό, ανθρώπινους οικισμούς.

2) Η περιλαμβανόμενη στο άρθρο 12, παράγραφος 1, στοιχείο α′, της οδηγίας 92/43 για τους οικοτόπους αναφορά στη φύση έχει την έννοια ότι η προστασία που παρέχεται με τη διάταξη αυτή δεν έχει εφαρμογή μόνο σε συγκεκριμένους τόπους, αλλά καλύπτει όλα τα δείγματα των προστατευόμενων ειδών τα οποία ζουν στη φύση ή σε άγρια κατάσταση και, ως εκ τούτου, εκπληρώνουν ορισμένη λειτουργία στα φυσικά οικοσυστήματα.

30 Απόφαση της 4ης Οκτωβρίου 2018, Link Logistik N&N (C-384/17, EU:C:2018:810, σκέψη 41).

31 Απόφαση της 4ης Οκτωβρίου 2018, Link Logistik N&N (C-384/17, EU:C:2018:810, σκέψεις 42 και 45).